

Jaargang 43, nummer 3,
september 2018

Historische vereniging voor de IJsseldelta Jan van Arkel

0 100 200 300 400 500 Meter.

B

C

D

E

F

Van wie is de klok?

HEEL GOED MOGELIJK NOG VAN DE VORG

Johan Prins

Met dank aan pastoor A.E. Rientjes (1881-1961) -die ook historicus was en veel heeft geschreven voor de 'Vereeniging tot beoefening van het Overijssels Regt en Geschiedenis' (VORG)- is de voormalige Angelusklok uit de St. Lambertuskerk van Wilsum teruggevonden. Rientjes schreef in zijn boekwerkje 'Oude klokken in Salland', uitgegeven in 1924, dat die klok met een barst zich bevond in het Overijssels Museum in Zwolle. De archivaris van de Hervormde Gemeente in Wilsum, Willem van der Weerd die het boekje zeven jaar geleden las, spoedde zich destijds naar dat museum aan de Melkmarkt in Zwolle en vroeg of hij die klok mocht zien. Helaas wist niemand, geen directeur, geen conservator, ook maar iets af van het bestaan daarvan, maar na enig spuurwerk in het depot werd de klok gevonden. In een stoffig hoekje, zullen we maar zeggen.

Van der Weerd mocht de klok, die in 1477 is gegoten, in 2011 meenemen naar Wilsum. Hij hing haar provisorisch in de toren van de kerk die dateert uit 1050. Daarna verzamelde hij een werkgroep om zich heen en die ging aan de slag om de oude klok te zijnertijd tentoon te stellen en eens in de vorm van een replica weer te laten klinken. (Een gebarsten klok is onherstelbaar.) Voor het beschrijven van de geschiedenis van de klok werd contact opgenomen met het museum in Zwolle. Dat leidde ertoe dat conservator Linda Barendse in maart 2017 een bezoek aan Wilsum bracht om de klok nog eens te bekijken. Ze opperde de mogelijkheid dat die klok na 1880 in eigendom was gekomen bij de VORG,

maar zeker was ze daar niet van. Verdere navraag leverde slechts op dat daarover niets bekend was.

Voor financiële ondersteuning van het project 'laten zien en laten horen' van de Angelusklok werd de publiciteit gezocht en gevonden. (De CAS, het Camper Algemeen Steunfonds, stelde al duizend euro beschikbaar.) Van 15 december j.l. tot en met 3 februari 2019 maakt de klok deel uit van de expositie 'De Wonderkamer van Kampen' in het Stedelijk Museum Kampen op de Oudestraat. En voor die expositie is (met steun van verschillende kanten) iets meer van de geschiedenis boven water gehaald. Maar nog niet alles dus.

DRINK OF VERDWIJN

CELLEBROEDERSPOORT VEERTIG JAAR HUISKAMER VAN STUDEREND KAMPEN

Herman Broers

De drie overgebleven stadspoorten van Kampen moeten meer worden gebruikt, want gebruik is behoud. Het pleidooi is van alle tijden. Onbetaalbare charme heeft evenwel een prijs en moderne regeltjes passen slecht bij middeleeuwse stadsverdedigingswerken. De enige poort die voor een permanente publieke functie hanteerbaar lijkt, is de Cellebroederspoort. Aanwezig zijn een bar, toiletten, centrale verwarming en ruimte voor maximaal 80 personen. Overblijfselen uit de bijna veertig jaar – van 1954 tot 1992 – dat ‘De Poort’ een studentensoos was. Sinds kort probeert Kamper Events het monument als attractie nieuw leven in te blazen. Ter inspiratie kijken we in tekst en beeld terug op de tijd dat De Poort de huiskamer was van studerend Kampen.

Donderdagavond 24 november 2012. Cultuurwet-
houder Janita Tabak onthult samen met ondergete-
kende een Griekse spreuk die ooit geschreven had
gestaan op de schouw van de in onbruik geraakte
vuurplaats van de Cellebroederspoort: ΠΙΘΙ Η ΑΠΙΘΙ
(‘pithi è apithi’). Vrij vertaald: ‘drink of verdwijn!’
Kunstschilder Wouter Berns had van de spreuk een
mooi schilderij gemaakt en samen trokken we het
eroverheen gedrapeerde kleedje weg. Voor het eerst
in tientallen jaren was de lijfspreuk van de oude
theologensoos terug in ‘De Poort’.

Debatcentrum

Aanleiding voor deze pantomime was de eerste
activiteit van ‘debatcentrum De Poort’ die we als

een groep oud-studenten van de Kamper acade-
mies uit de jaren tachtig en negentig met gevoel
voor traditie in ‘onze’ oude huiskamer aan de rand
van het park hadden georganiseerd. De spreuk was
ooit aangebracht door studenten theologie die
sinds 1954 de Cellebroederspoort als ‘gezelligheids-
ruimte’ in gebruik hadden genomen. Aanvankelijk
alleen voor het corps FQI (Fides Quaerit Intellec-
tum, geloof zoekt kennis) van de theologische ho-
geschool aan de Oudestraat maar later als algemene
sociëteit voor theologiestudenten en studenten van
de HBO-academies. Tabak, Berns en ook onderge-
tekende (allen geboortjaar 1970) behoren tot de
blijvers uit de laatste generaties van de academie-
studenten die flinke sleepsporen hebben getrokken

Biografie van huize Wittenstein

Genje van der Linde

Kamperveen telt drie buurtschappen: Hogeweg, De Zande en Zuideinde. Van oudsher is het een sterk agrarisch gebied met hoofdzakelijk veehouderij. De buurtschap Zuideinde ligt in de zuidwestelijke punt van de Overijsselse gemeente Kampen. Een klein gedeelte van de buurtschap ligt echter in het Gelderse dorp Oosterwolde, gemeente Oldebroek. Zuideinde heeft mede door haar oriëntatie op Oosterwolde meer een Veluws karakter dan dat van het nabijgelegen veenweidegebied. Hier, aan de grens van Overijssel en Gelderland, nog net binnen de provincie Overijssel, bevindt zich huize Wittenstein op het adres Wittensteinse Allee 3.

Geslacht Witte

De geschiedenis van dit landgoed gaat aantoonbaar terug tot 1595. In dat jaar kocht Johan Witte een erve van de provisors en kerkmeesters van het Heilige Geest gasthuis in Kampen voor de som van 1.600 goudguldens. Johan was op 29 januari 1558 geboren als zoon van de Harderwijker schepen Ernst Witte en Geertruid van Boecop tot Harsselo. Nadat vader Ernst de zijde van de opstand tegen de Spaanse overheersing had gekozen, verbleef zijn gezin van 1568 tot 1572 in ballingschap in het Duitse Laar. Toen in 1572 veel steden de zijde van de Prins van Oranje kozen, kon de familie terugkeren. Niet naar Harderwijk, maar waarschijnlijk als gevolg van bepaalde familiebanden naar de plek van het latere huize Wittenstein. Mogelijk stond er al een eenvoudig landhuis met meer statuur dan een boe-

renhofstede. In 1578 werd vader Ernst gekozen tot burgemeester van Elburg.

Toen Johan Witte in 1595 de gronden van het Heilige Geest gasthuis aankocht, moet hij financieel niet onbemiddeld zijn geweest. Door zijn huwelijk en lucratieve ambten is dit verklaarbaar:

- Trouwt met Johanna toe Boecop, dochter uit een voornaam Kamper geslacht (1582)
- Op 27-jarige leeftijd voor het eerst gekozen tot burgemeester van Kampen (1585)
- Lid van de Staten-Generaal (1587-1592) en lid van de Raad van State (1593-1596)
- Rentmeester-generaal van het landschap Salland (1599-1615)
- In de Overijsselse Landdag verheven tot de Ridderschap (1603)

Hoe kwam Sint Nicolaas in Kampen?

Johans Kreek

Als we het hier hebben over de jaarlijks terugkerende kindervriend met zijn tegenwoordig aan discussie onderhevig gevolg, dan is er een eenvoudig antwoord: Met de stoomboot uit Spanje. Als we het hebben over de patroonheilige van de Bovenkerk, dan is het korte antwoord: we weten het niet precies omdat deze komst dateert van voor de oudst bewaard gebleven schriftelijke bronnen over Kampen. Het lange antwoord vormt het artikel hieronder, dat afsluit met de conclusie, dat het hiervoor genoemde korte antwoord eigenlijk het enige juiste is.

Nicolaas¹ was eind vierde eeuw bisschop van Myra, een stad gelegen aan de zuidelijke kust van Lycie (Turkije) dicht bij het huidige Demre. De beschutte haven van Myra was vanouds voor veel zeelieden een rustpunt voordat zij op een geschikt moment de tocht over volle zee naar Alexandria of in westerlijke richting waagden. De altaren van goden en halfgoden als Artemis, Thetis en Poseidon deden daar in voorchristelijke tijden goede zaken wanneer hun hulp ingeroepen werd voor een behouden overtocht en hen bij behouden aankomst dank werd gebracht. Deze rol werd later door de heilige Nicolaas overgenomen. Het is ook geen toeval dat de naamdag van Sint-Nicolaas op 6 december valt omdat rond die tijd in het oostelijke Middellandse-zee-gebied het winterse stormseizoen begint en de Grieken hun Poseidonfeesten hielden. Vanaf de

vijfde eeuw werd Sint-Nicolaas de favoriete heilige in het Oost Romeinse keizerrijk. Alleen Constantinopel al had aan het eind van haar bestaan vijftwintig Sint Nicolaas kerken².

Zijn verering bereikte het westen langs verschillende wegen, die ik hier in willekeurige volgorde noemen zal.

- De keizerlijke lijfwacht werd gevormd door een elite-eenheid uit het Byzantijnse leger, de Varangiaanse garde, die voornamelijk uit Vikingen bestond. Als deze heren na hun dienst afzwaaiden, namen zij de Nicolaas-verering mee naar huis. Er ontstond een Nicolaaskerk in Visby op het eiland Gotland en in de 10de of 12de eeuw in Trelleborg op het schiereiland Schonen. Dat laatste was aanvankelijk een houten kerkje en vanaf 1200 een bakstenen zaalkerkje³